

kik. A földosztás csak a nemzeti viszály kiélesítését szolgálta. Traktorállomásaink ma a rendelkezésükre álló 800 régi és 800 új traktorral és ekével a földművelés első szakaszától a szántástól a vetésen át az aratásig, cséplésig mindent el tudnak végezni. Sőt a termés befűvarozását is végrehajtiák. Ebben a munkában nem tesszünk különbséget állami és magán szektor között.

A traktorok különböző állomásokhoz tartoznak. Minden állomás teljesítőképessége a körülötte lévő földterület nagyságához viszonyul. Munkában a traktorok brigádonként működnek. Minden egyes brigád három-öt traktorból áll, 6-10 traktorvezetővel, egy őrrel és egy parancsnokkal. «brigádirral». A traktorvezetők munkaideje 8 óra. A parancsnok felügyel a szántás vagy más művelet szakszerűségére, míg az őrök az órát jegyzi, a «normát», ugyan úgy az üzemanyag fogyasztását, elszámolja a munkabéreket és jelentést készít a heti munkáról. Mint a szántásnál, úgy a cséplésnél is az idén brigádonként fogunk csépelni. Egy brigádban 3—5 cséplőgép dolgozik majd. Kevés a szakember és ily módon használjuk ki legcélszerűbben a rendelkezésre állókat. Télen a traktorvezetők nagyobbbrészt műhelyekben, kukori-

cadarálók és morzsolók mellett foglalkoznak, vagy, ha az idő engedi a mély szántással.

A traktorállomásokra nagy földadat vár. A telepítéssel és az agrárreform végrehajtásával kapcsolatban meg kell szerveznünk a szövetkezeti földművelést. Ennek beáthlatatlan előnyei lesznek. Először is a nagy területeket sokkal gazdaságosabb művelni és olcsóbb is, másodsor az egyenlő és jó és szakszerű megművelésnek az eredménye a nagyobb hozam. Telepeseinknek és a földreform útján földhöz jutottaknak úgy szólván játékká válik a földművelés és betakarítás. Az így nyert szabad idejüket és megtakarított erejüket földművesek a maguk nevelésének emelésére és szellemi gazdagodásukra fordíthatják. A felszabadult munkaerő pedig újjáépülő és szélesedő gyár-iparunk kádereinek képzéledésében nyer hasznos helyet.

Egész hazánk területén működnek már a traktorállomások. Nemsokára legelmadottabb vidékeinken is megindul a fetszerűen irányított földművelés. Többi iparággal válllvetve traktorállomásaink is elvégzik a rájuk bízott feladatot: segédkeznek felépíteni a romokban heverő országot és boldoggá tenni hazánk lakosságát.

Pcpovics Károly

S Z E M L E

A MAGYAR Népszínház két bemutatója

SÁRI BÍRÓ. — (Móricz Zsigmond népi vígjátéka). A Magyar Népszínház decemberi munkatervében színezhotta Móricz Zsigmond ifjúkori könnyű népi vígjátékát. Ez a népi vígjáték egyes külsőségeiben még némi rokonságot mutat a múlt század végén virágozott «népszínművekkel», azonban a hasonló külsőségek mellett is lényegbevágó az eltérés. Ebben a színdarabban valóságos élő, hétköznapi emberek szerepelnek és nem papírmásé figurák, mint a legtöbb régi népszínműben. Ezek az emberek nemcsak dalolnak és szerelmeseik után sóhajtoznak, vagy ördögi gonoszságokat forralnak, hanem élnek, küzdenek és a maguk érdekeiért fordorlatot, vagy egyéni indulatossággal síkra is szállnak.

Egy falusi bíróválasztás a tengelye a darabnak. A falu élén egy tizenegyszer megválasztott és harminchárom éve elős-

ködő pipogya bíró áll, akinek minden tettét tulajdonképpen parasztbasa felesége diktálja. A bíró kíméletlen szerzési vágyú felesége irányításával majd egy emberöltőn át fosztogatta, zsarolta a falu szegényét, gazdagját. Mindenkinek van valami adóslevele a bíró «komótjában». Ha ellene szavaznak, előkerülnek az adóslevelek.

A közérdek, rétek kisajátítása, vagy tagosítás elsősorban mindig a bíró zsebébe tömte, birtokait növelte. S mindezt a nagyakartú asszony vezénylése mellett. Megvámolta a részesei kérszójét is, mert a termés rosszul fizetett. Se szeri, se száma basáskodásainak.

Pipogyasága mégis közismert, a falu Sári bírónak csúfolja.

De már belefáradt az örökös tisztségviselésbe. Legszívesebben egészen a pálinkás butykost szopogatná. Legkezebb fia szerelmésének apja a falu ellenelölte a bírói tisztségre. S a fiatalok kedvéért ez

egyszer a bíró titokban felesége akarátának ellene szegül és a bírói tisztségtől szabadulva a fiatalok boldogságát segíti elő.

A vígjáték alakjai közül talán az öreg »Sári bírónak«, meg házasulandó fiának alakja emlékeztet legjobban a régi népszínművek alakjaira. Amikor Móricz Zsigmond ezt a vígjátékát írta, még valóságfestő színdarab nehezen futhatott sikerrel magyar színpadokon ezért a darabon végigvonul a tréfás kedv és nem mindig markol az író regényeiben megszokott merészségével a falusi élet mélységeibe.

A »Sári bíró« Nyárai Rezső becskeréki színművész rendezte és maga játszotta a címszerepet. Nyárai Rezső még a múlt század végén kialakult és a magyar vidéki színpadokon az első világháború után is sok helyen fellelhető színjátszó stílust adja, határozottan jó tehetséggel és nagy rutinnal. Mint az a régi színjátszó gárda, melynek mindig tekintélyes tagja volt, Nyárai Rezső mindig a közönségnek, illetve a közönség felé játszik, a közönségnek kacsint stb. Szinte feltűnő volt, hogy amíg az ifjú társulat tagjai, akik a darab többi alakjait testesítették meg, a mai ember számára megszokottan mindig a jelenetek szereplőjéhez fordulva, természetesen beszéltek, s nem az egykori hatásvadászattal a közönség felé, addig Nyárai Rezső a bíró szerepében majdnem minden fontosabb mondanivalóját a közönség felé fordulva mondta el. Erről persze Nyárai már nem tehet, hogy az ő korában már nem sajátíthatja el a leegyszerűsített és mai játéktílus. Így régiesen is szeretettel zárta szívébe a szubotikai színházlátogató közönség szép magyar beszédjéért, és, a játéktílusbeli különbség ellenére is, jó alakításáért.

A bíróné szerepében Kiss Klára, a fiatalokból álló magyar színi együttes egyik legifjabb tagja próbálta ki erejét, s nem is éppen eredménytelenül. A nagy szereptudást kívánó szöveget megtanulta, bele találta magát a hatvanéves asszony mozdulataiba és kardosságába, s egy cseppet sem zavarta, hogy egy kiforrott, régi, valóban idős művész mellett kell megállnia a sarat. Szövegmondása persze még nem hibátlan, játéka nem mindig követi és bizonyítja mondanivalóját, de fegyelmezett tanulással, alapos elmélyedéssel tudna segíteni művészi hiányosságain.

A bíró fia, Jóska szerepében az együttes egy igen fiatal növendéke, Fejes György próbálkozott, s bizonytalansága és nehézkessége mellett is tűrhető alakítást nyújtott. Pengő-Kovács, a bíró ellenje-

létje szerepében Németh Rudolf fegyelmezett, rendes alakítással mozgott. Pengő-Kovács leányát Szabóné Cseh Mária jelentette meg. Szerepében biztosan mozgott, azonban nem minden jelenetben játszotta elhíthetően a falusi lányt. Balázs Janka Veronika szerepében a megszokott biztonsággal alakította a ravaszkodó, hízelgő falusi asszonyt.

Sántha Sándor Varnyu epizód-jeleneteiben sikerült alakítást nyújtott. Gedi alakját pedig az együttes egy másik fiatal növendéke, Gyapjas János adta sikeresen. Szép kiejtéssel, ügyes mozgásával Mancsi szerepében jó volt Szőnyi Hermína. Szép megtalálta a falusi birtokos paraszt ellenszenves hangját Szabó István. A kisebb szerepekben jól illeszkedtek az együttes játékába még Gy. Dávid Mária és Salamon Zoltán.

Kár, hogy a Népkör színpadi berendezése és világítási lehetőségei mellett nem mutatkozott a paraszti udvar berendezése teljes illúzió keltéssel. A havas háttérre pl. árnyékok estek, stb.

A darab mind a négy eddigi előadását jól ház kacagta végig.

FATORNYOK. — (Zilahy Lajos színműve). Mindjárt a Sári bíró bemutatója után került sor Zilahy Lajos: Fatornyok című színművének bemutatójára.

A Fatornyok Zilahynak 1943 végén, a magyarországi német megszállás előtti utolsó hónapokban írott színműve. Ma már szinte megdöbbenünk, hogy akkor és ott a mai napokban becsületes állásfoglalású Zilahynak ez az írása mondanivalónak, titkokozásznak számított és megbecsülésnek örvendett. Egy színmű, mely a nagy világháború második felében keletkezett, s még csak egy szó, egy halvány célzás sem esik benne, hogy háború van, és hogy a darabban történő dolgok szegről-végre mégis csak összefüggnek az emberiség legnagyobb megpróbáltatásának kérdéseivel. De ha a dolgozó magyarság állásfoglalásával nézzük ezt a darabot, még nagyobb az ámulásunk, hát akkor csak ilyen hitvány, semmirevaló emberek felvonultatásával lehetett érteni az egyetlen emberiség gondolatot: a magyarok soraiból a faji gondolat kiküszöbölését. Csak a magyarok soraiban, mert a német faji hazakivánczozását és állásfoglalását érintetlenül hagyja.

Mert nézzük csak, kik is az alakjai a Fatornyok-nak? Kriegs Rudolf ömeltósága, érzélgős, magyarok közé költözött német, aki nyolcéveskori német emlékeit sirja vissza folyton, s a magyarok között ide-

genként jár-kel. Felesége egy a betegesség konzervatív magyar asszony, aki az ősi birtokot sirja vissza. Az asszony apja, egykori magyar főispán, lecsúszott nagyúr, zálogcédlúkat gyűjtő, meggyőződés nélküli figura, Kriegsék fia, Árpád, szemtelen érettségizett fővárosi krakéler. Kriegsék lárátnője, Janka, egy a férjeiket válogatás nélkül elfogadó, hontalan, kiélt hölgy, akit rásóznak Kriegsné évtizedek óta reménytelen udvarlójára, Kálmány Balázs úrra, aki »munkával« háromszáz saját földet szerzett szorgos életben. Aztán Kriegs Rudolf öccsének, Kis Ottónak rokonszenvűnként érdemlő, de számandóan gerinctelen zsidó felesége. Ő sem jellem. Nem hősnő.

Ott látjuk ki-le botorkálni, mint egy öreg bűtordarabot Kriegsnék volt régi kastélyából a fővárosba vetődött vén szobanását, aki könnyes szemekkel simogatja szolgásgának emlékeit, a régi faragott támlásszékeket.

Egyetlen ember szerepe rokonszenves és emberi, Kis Ottóé, Kriegs Rudolf patikus öccsét, aki bátyja faji iszonyatának és hőbortos német terveinek nem hajlandó feláldozni a feleséget.

Mi is történik ebben a darabban? Kriegs Rudolfék méltóságoskodnak, névnapoznak, fiuk érettségi után mulat és cserkészkirándulásra megy. Kriegsné apja, az öreg Borcay kedvelkesedik. Kriegsné örökkösen reménytelen udvarlója lemond reménytelen szerelméről és Kriegsnének egy sokszorosan elvált, sokmindent kóstolt barátjánál veszi feleségül Kriegsné kedvéért, csupa »idealizmusból«. Kriegs Rudolfban az évtizedeken keresztül rejtgetett német »felébred« és elhagyja a földet, ahol felesége, műveltséget és jó módot szerzett, megvásárolja németország ősei házáat és elhagyja szülőföldjéhez ragaszkodó családját, rokonait és barátait. És főképpen sokat szenvedek.

A darab dramaturgiai szempontból vett felépítése hiánytalan. Csak az anyag, amelyből merít Zilahy, az visszariasztó. Azok az emberpuhányok, amelyeket a hománnyól élénk emel és természetesen járát, mozgát, beszéltet, azok a megdöbbentőek. Hogy is akart Zilahy ilyen semmiemberekkel állásfoglalást mutatni. S mégis a német megszállás kezdetén nagy közönségsikerére, valamint passzív sejtetésére való tekintettel, (hogy a faji problémát nem helyesli), a nyilasodó magyar hatóságok betiltották a darabot.

A Fatornyokat a Magyar Népszínház együttese Garay Béla szuboticeai színmű-

vész rendezésében és Garay, Nyárai Rezső és Raczkó Ilonka vendégfelleléptével hozta színre.

A darab férfi főszereplőjét, Kriegs Rudolft Garay Béla alakította. Garay Béla, a régi stílusu játék nevelte és híve. A színpad méreteihez képest sokat mozog, gesztikulál. Olyan szerepeket választ ki magának, ahol feltétlenül a darab tengelyében maradhat, ami nem volna baj, mert nagytudású és tehetségű színművész, de az a veszély fenyegeti, hogy évtizedeken át mindig ugyanazt önmagát adja. Ennek a németnek egy szárazabb, laposfejűbb, önfelt németnek kellett volna lennie, és egy jovialis vidéki magyar úr lett belőle. Szép beszédje, tiszta előadásmódja nem tudta fedtetni a rendezői felfogás tövességét, hogy nem németet érzékeltetett a megjelenített személy.

Nyárai Rezső Borcay-ja a megszokott könnyelmű öreg nagyúr volt: jó, de rugics stílusu játékkal előadva. Raczkó Ilonka nagyon ízes, és tiszta magyar beszédje nagyjából szilárdított játéka nagy élvezetet szerezhetett volna, ha nem egy ilyen konzervatív, egy elsőpórt világ maradványainak tipikus asszonyát kell adnia. Felfogásunk szerint öneki is fáradtabbnak és idősebbnek kellett volna lennie Kriegsné szerepében, de ez megint rendezői felfogás dolga.

Általában mind a három vendég szereplő művész játékán érezhető a régi könyvű színművek és eredetiek játéktípusának hatása legjobban Nyárainál, legkevésbé Raczkó Ilonkánál. A régi, játéktípus híveit sokat faszálnek a közönség felé, és olyan gesztusokat használnak, amelyeket sem ők, sem mások az életben nem alkalmaznak, csak a régi befalultság hajtja őket erre.

A többi szerepekben a Magyar Népszínház együttesének tagjai többé-kevésbé jól megállított helyüket. Sántha Sándor Kálmány Balázs szerepében nagyjából megfelelő partnere volt a három vendég szereplő művésznek. Kisebbszöveghibáitól eltekintve jó alakítást nyújtott, bár a vidéki dörögő agglégányt keserűbbnek, kevésbé fésűltnak és bajszosabbnak képzeltek. Itt a rendezés szempontjai jönnek megint csak előtérbe. Kiss Mária a sokmindent átélő asszony szerepében gyermeken fiatal volt és nem hatott elhitetően. Kiss Ottó szerepében Pataki László maradéktalanul adta epizód szerepének teljességét, de ő is idősebb férfifigurát adhatott volna. Szőnyi Hermina Kiss Ottó zsidó feleségének szerepében kissé bizonytalan

és túl fiatalos volt. Nagy Frigyes az érettségizett fiú szerepében egy budapesti ifjú krakéler alakját megképzéltleg elhíihetően játszotta. Szabó István a szobainus konvencionális alakját megfelelően érzékeltette. Apróbb szerepét Gy. Dávid Maria, ifj. Kunyi Mihály, Dér János és Kishegyesi Ferenc ügyesen az együttes játékába illeszkedve játszotta.

Az előadások simán, zökkenésmentesen zajlottak le, a technikai rendezés kifogástalanul működött.

Magának a darabnak rendezői felfogása, közelebbiből az egyes alakok elképzelése azonban sablonosságra vall. Szinte sen-

kinek sem volt egyéni maszkja az egy szobainast alakító színészen kívül. Mindenki a megszokott operettszépség formájában lépett a színre. Idősebbek-fiatalab-
bak egyaránt.

Az egyes alakok szavaiból érzékelhető életkort, az élettapasztalatok fizikai nyomát egy arcon, egy ősz halántékon sem láthattuk. Az idealista színpadi felfogás termékei voltak ezek az alakok és nem a realista színjátszásé. A darab egyébként több rendezői — dramaturgiai húzásra szorult volna.

Laták István

ARKANJE ZEMELJNE I LROSTVENE NALUK.

Beograd, 1945.

A belgrádi Jogi fakultás folyóirata. Jog- és tarsasagontudományi közlemények. Munkatársai kiváló politikai egyéniségek, szaktekintélyek.

A bevezető tanulmányt dr. Györgyevics Jovan, a folyóirat felelős szerkesztője írta. Kimerítő és könnyen érthető írásában az alkotmányozó nemzetgyűlésről és az új választói rendszerről értekezik. Alkotmányozó nemzetgyűlésünk két kamarából, a szövetségi és a népi képviseletből (szkupstinából) áll. Az állami és a népi hatalom a nemzetgyűlést illeti. Nálunk tehát a két kamarából álló szkupstina a szuverenitás hordozója. Ennélfogva a nemzetgyűlés dönt az államforma kérdésében is. Szuverén természete alapján a nemzetgyűlés alkotmányba iktatja népeink történelmi vívmányait, az egyenjogúságot és szabadságot, úgyszintén a néptömegeknek az államhatalmi apparátusban való részvételi jogát egy önkéntes társulás alapján létrejött, szövetségi (federatív) népiállam keretében.

Az alkotmánykérdés időszerelességére vall dr. Ribár Iván tanulmánya az SHS alkotmányozó nemzetgyűléséről, amely mint ismeretes 1920—1921-ben ülésezett és a vidovdáni-alkotmányt hozta. A nemzetgyűlésnek 419 képviselője volt, közöttük 92 demokrata-párti, 91 radikális, 58 kommunista-párti, 50 horvát parasztpárti, 10 szociál-demokrata, stb. A radikálisok és a demokráta koalíciós kormányt alakítottak. Ez a kormány a Radics-féle köztársasági horvát parasztpárt visszavonulásának köszönhetette létét és uralmát. Dr. Ri-

bár állítása szerint az SHS alkotmányozó nemzetgyűlésének többsége nem volt köztársasági jellegű. Megemlíti azonban, hogy a többség valójában köztársasági hangulatú és érzelű volt, azonban figyelemmel a képviselők többségének partszerinti beosztására, monarchisztikus volt. Természetesen ez a többség szövetségi (federatív), parlamentaris királyságot — monarchiát hozott javaslatba. A kommunista párt, a horvát köztársasági parasztpárt, a jugoszláv köztársasági és a szociál demokrata párt a köztársasági államforma mellett foglalt állást. A köztársaságiaknak összesen 123, míg a királyság pártiaknak 296 képviselőjük volt. De a centralista államberendezésnek még így sem volt elég híve. Az alkotmány meghozatalához 210 szavazat kellett, a koalíciós kormány azonban csak 193 felett rendelkezett. Pasics elszámította magát s azt hitte, hogy a földműves-párt az alkotmányra szavaz. Amikor arról értesült, hogy a földművesek az alkotmány ellen szavaznak, nyomban tárgyaásokba bocsátkozott a boszniai mohamedánokkal és a macedóniai török képviselőkkel. A pénzürt megvásárolt macedón török képviselők mentették meg a vidovdáni-alkotmányt és Pasics hírnevét. A kommunista párt a kormány erőszakos intézkedése elleni tiltakozása jeléül már korábban visszavonult. Dr. Ribár állítása szerint a horvát köztársasági parasztpárt részvételével a nemzetgyűlés munkájában lényegesen megváltoztatta volna a helyzetet a képviselőházban, s ellenzéki pártsoportosulásnak adott volna lendületet. A politikai erőeltolódás azonban nemcsak a kormányt, hanem ma-

gát az államot is kilátástalan válságba sodorta volna s az 1918. december 1-én kikiáltott államegyesülés érvénye könnyen vitás lehetett volna. Radics azonban tekintettel az akkori idők komolyságára, nem kívánt államválsaggal kísérletezni, míg egy független horvát köztársaság létrehozásához nem volt elég ereje. A független horvát köztársaság mégis Radics terve volt, amit egy nagy jugoszláv államközösség keretén belül látott megvalósíthatónak.

Dr. Konsztantinovics Mihailo, volt szubotikai egyetemj tanár, a szovjet házassági joggal foglalkozva, népszerűen vázolja a gyermekek és anyák védelmét célzó jogszabályokat és intézményeket. Ezen utóbbi a szovjetállam legfőbb gondoskodásának egyike. A szovjet törvényhozás biztosítja a házastársak egyenjogúságát és szabadságát. A házasságkötés alkalmából a feleség nem veszti el leánykori családi nevét; lakhelyüket a házastársak együttesen állapítják meg s ahányban az egyik házastárs eltávozik, a másik nem köteles követni. Egyébként mindegyik megtartja a házasságkötés előtti időből származó különvagyonát, míg az együttélés alatt szerzett vagyont köz-

szereménynek minősíti a szovjet törvény. Szükség esetére a férj is követelhet tartást feleségétől. Ezen esetben az egyenjogúság a férj javára szolgál!

A Szovjetunió költségvetéséről dr. Blagojević Obren értekezett. A költségvetés összeállításánál és jóváhagyásánál a demokrácia teljes kifejezésre jut. A lenjin-sztálini nemzetiségi politika olyképpen érvényesül, hogy a szövetségi köztársaságoknak és a többi államjogi közületeknek saját költségvetésük van, amiből az anyagi és kulturális szükségleteiket fedezik.

A szövetkezetekkel kapcsolatban dr. Vucskovics Mihailo írt tanulmányt, míg dr. Krbek Ivó az állampolgárságról és illetőségről értekezik. Figyelmet érdemel dr. Vogelnik Dolfe írása az új statisztika feladatairól és célkitűzéseiről.

Az alkotmányjogi és politikai szemle keretében dr. Gerskovics Leon értekezik új jogrendünk kérdéseivel. Nincsies Gyűrő a nemzetközi biztonsági szervezettel foglalkozik.

A tanulmányokat joggyakorlat és értékes könyvszemle követi.

Dr. Gyetvai Károly

LAPSZEMLE

A nürnbergi pörrel kapcsolatban a moszkvai »Pravda« a következőket jelelti:

A nemzetközi reakcióra új csapást mértek. Csütörtököt mondott az a kísérlet, hogy a fő háborús gonosztevők fölötti ítélezést megakadályozzák. A kísérlet, hogy megismételjék az első világháborút követő politikai komédiát, nem sikerült. A fasiszta katonai rablógylósság fő bűnösei a vádlottak padjára kerültek. Mielőtt végleg elnémulnának, meghalljuk utolsó szavukat. A népek üdvözlék Európa hóhérai bűntárgyalásának megnyitását.

Ez a pör túlnő Németország határain. Hitler az európai reakció és a

nemzetközi imperializmus kedvence. Politikai szülői és nagyszámú politikai rokonsága van. Nemcsak németek. Még nem is az argentinai fasiszták. Sokan szabadlábban vannak. Sőt sokan kormányon ülnek. Azt hiszik, hogy nem lehet őket gonosztevőknek nevezni, mert politikusok. Ezt hitték ezek is és most a vádlottak padját díszítik. Azt hitték, hogy állásuk és címeik mentesítik őket mindentől.

A belseni tárgyalás a nürnberginek elő és bevezető szava volt. Mint ismeretes, az előző túlhosszú volt és nem sikerült. Az angol jogászoknak ez a tárgyalás nem öregbítette hírnevét. Gaztettek és nem gaztevők fölött ítéleztek.

Jelen számunk 4. oldalán Paizs Pál versének címe: Nagy Alkőnek pogány népes, a szerkesztőség mulasztása hibájából kimaradt.